

MALUJEME VOSKEM

enkaustickou
žehličkou

Marie Kielbusová

Šikovné
Ruče

22 podrobných návodů
mnoho nádherných
obrázků

Marie Kielbusová

Malujeme voskem enkaustickou žehličkou

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz
www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401
fax: +420 234 264 400
jako svou 4621. publikaci

Odpovědná redaktorka Jana Minářová
Sazba a grafická úprava obálky Marcela Veličková
Texty Marie Kielbusová
Fotografie Jana Černá

Počet stran 64
První vydání, Praha 2011
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2011

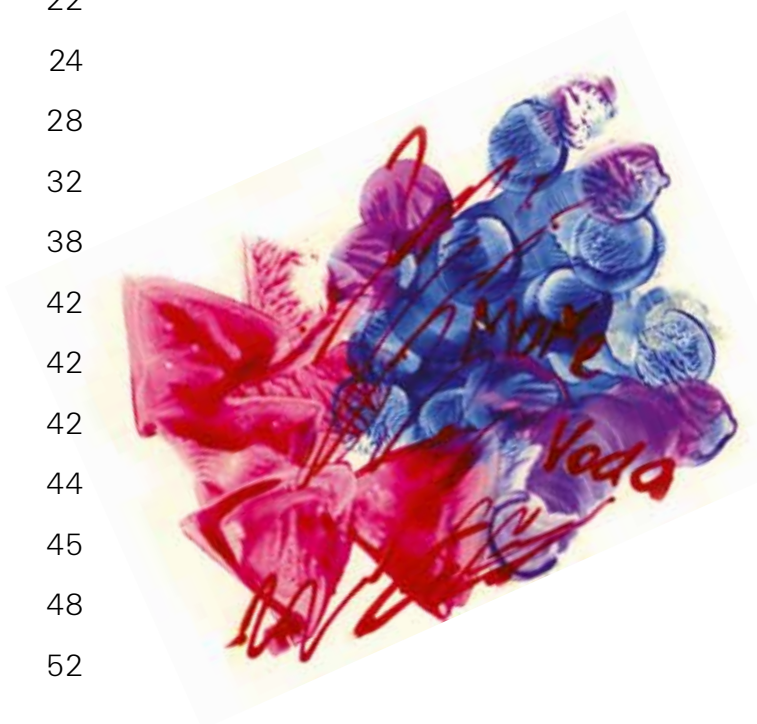
978-80-247-3610-5 (tištěná verze)
978-80-247-7286-8 (elektronická verze ve formátu PDF)

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této tištěné či
elektronické knihy nesmí
být reprodukována a šířena
v papírové, elektronické
či jiné podobě bez
předchozího písemného
souhlasu nakladatele.
Neoprávněné užití této knihy
bude **trestně stíháno**.

OBSAH

Úvod	4	Lepicí pásky	54
Historie	5	Samolepky	55
Přístroje a pomůcky	6	Využití výřezů a šablon	56
Žehlička na malování	6	Roztírání vosku přes děrované povrchy	56
Čištění žehličky	6	Přenos vosku z papíru	57
Voskovky	8	Koláž	58
Kartičky	9	Enkaustické pero	60
Pomocné materiály	10	Úprava výrobků	62
Pracovní plocha	11	Rámování	63
Pracovní postupy	12	Závěr	64
Abstraktní obrázky	14		
Odhrnování a stékání vosku	22		
Pestré obrázky	24		
Zrcadlové obrázky	28		
Květinové motivy	32		
Krajinka	38		
Další techniky	42		
Kolorování za studena	42		
Papírové kapesníčky	42		
Útržky papírového kapesníčku	44		
Ubrousky	45		
Razítka, šablony a fixy	48		
Otisk vosku	52		

ÚVOD

Před několika lety jsem se zúčastnila dvouhodinového kurzu malování teplým rozpuštěným voskem, tzv. enkaustiky. Na kurzu si každý účastník namaloval několik pěkných abstraktních obrázků jako výsledek pouhé hry prolínání barev rozpuštěného vosku nanášeného speciální enkaustickou žehličkou na leštěný povrch čtvrtky o velikosti poloviční pohlednice. Doma po kurzu mne napadlo využít na malování starší, ale funkční nenapařovací žehličku. V krabicích s výtvarným materiálem jsem našla sadu hutných voskových pastelek snad z dob mé školní docházky. Na malování jsem využila rozřezanou zadní stranu staršího kalendáře se silnějšími listy s leštěným křídovým povrchem.

Vznikaly první abstraktní obrázky a vzory vytvořené spíše spontánními necílenými tahy, doteky a pohyby žehličky na papíře. Některé z prvních obrázků mám dosud schované a mohu potvrdit, že jejich barva nevybledla a obrázky zůstaly stejné, jak byly namalovány před léty.

O několik let později jsem při náhodném hledání témat pro výtvarnou tvorbu na internetu našla stránky pana Michaela Bossoma z Anglie z Walesu a odkaz na mezinárodní enkaustickou galerii. Byla jsem překvapena, zasažena a okouzlena, co všechno dokáží profesionální i amatérští výtvarníci z celého světa voskovkami namalovat. Galerie byla přeplněna nejen abstraktními obrázky, ale i portréty, krajinkami, květinovými a zrcadlovými obrázky a dalšími náměty, o kterých jsem ani trošku netušila, jak a za pomoci jakých pomůcek a technik je autor vytvářel. V obchodech jsem se v té době marně poptávala po literatuře, jakým způsobem by se dala obohatit moje dosavadní znalost enkaustiky.

Napadlo mě panu Bossomovi do Anglie napsat. Poprosila jsem ho, zda by mohl z Anglie zaslat odkazy, materiály, starší již použité knížky a brožurky, eventuálně poučení k přiblížení technik uvedených na jeho webových stránkách a v enkaustické galerii. Pan Bossom zaslal podstatné. Poděkovala jsem mu v naší mailové korespondenci již několikrát a touto knížkou děkuji opětovně.

Dnes, po dalším víceletém období, mohu potvrdit, že se podařila zrealizovat jak řada kurzů a workshopů enkaustiky, tematicky zaměřených na jednotlivé výtvarné technologie a malované náměty,

tak výstav pro účastníky kurzů volného malování. Ne všichni zájemci o tuto výtvarnou techniku mají možnost v dosahu svého bydliště projít kurzy a tvůrčími dílnami. Pokusím se v kostce předat touto knížkou základní instrukce. Zájemce o enkaustiku mohu ujistit, že dnes se v hobby a internetových obchodech najde dostatečné množství všeho k enkaustice nezbytného.

Historie

Malování teplým rozpuštěným barevným voskem, tzv. enkaustika (odvozeno z řeckého slova encausis – vpálit, vypálit), není technika nová. Již před 2000 lety starověcí Řekové, Římané a Egypťané malovali včelím voskem smíšeným s barevnými přírodními pigmenty a damarovou pryskyřicí. Dochované příklady rané enkaustické malby jsou římsko-egyptské desky známé jako Fajjúmské mumiové portréty. Živé portréty jsou malované na dřevěné desky šepsované temperovou klišovou barvou. Malování včelím voskem se používalo až do středověku, ale díky pro výtvarné účely dostupnějším a levnějším materiálům jako olej a tempera byla tato technika postupně pozapomenuta.

K renezanční a znovuoobjevení enkaustiky došlo v polovině 19. století v Německu v souvislosti s všeobecným rozšířením a zavedením elektřiny do průmyslu a domácností. Byly vyvinuty a sestrojeny elektricky vyhřívané miskové nebo ploché palety, špachtle a další přístroje a pomůcky.

Profesionální výtvarná scéna i dnes využívá vynikající vlastnosti běleného včelího vosku, ve kterém je rozpuštěno zhruba deset procent damarovy pryskyřice pro zajištění tvrdosti vosku. Barevnost je docílena podílem práškových pigmentů nebo smísením s olejovými barvami zbavenými částí oleje. Transparentní nebo barevné médium se nanáší širokými štětci v několika vrstvách na pevný neohebný, zpravidla dřevěný podklad. Mezi jednotlivé vrstvy naneseného vosku se umísťují zdobné prvky, například úlomky zbarveného vosku, provázky, kovové předměty, suché přírodní nebo různé útržky papírů a jiných materiálů. Konečným výsledkem vrstvení vosku křehkého vzhledu je 3D efekt. Povrch se před dokončením strukturuje škrabkami nebo vtlačováním pevných předmětů do vosku. Jednotlivé vrstvy vosku se scelují horkovzdušnou pistolí tak, aby byl povrch od začátku do konce práce kompaktní.

V posledním více než dvacetiletí byly navrženy a zkonstruovány na nízkou teplotu vyhřívané elektrické lehko ovladatelné přístroje. Malování horkým voskem se tím obohatilo o další postupy, které inspirovaly široký okruh zájemců o experimentování.

PŘÍSTROJE A POMŮCKY

Žehlička na malování

Základním vybavením pro malbu barevným voskem je žehlička (želízko). Vypadá podobně jako malá cestovní žehlička s tím rozdílem, že je zahřívána pouze na nízkou teplotu. Optimální pracovní teplota je mezi 70–90 °C. Teplota žehličky je řízena termostatem. Žehlička má vyhřívanou kovovou destičku (plotýnku), na které vosky v horizontální poloze žehličky s plotýnkou nasměrovanou vzhůru rozpouštíme a otočením žehličky přená-

šíme na papír. Dále má držadlo, které se připevňuje k žehličce v zámkovém tlačítku, přívod elektrické energie a v zadní části u své paty odtokový kanálek, kterým ze žehličky vytéká nadbytečný rozehřátý vosk.

Lze ji snadno složit do úhledného balíčku. Zásunutím žehlicí plochy do držadla nástroj upravit na horkou plotýnku připomínající malířskou paletu. Zpočátku malujeme při nastavení teploty žehličky na znaménko „low“ nebo na jednu „tečku“, tedy při nižší teplotě. Po získání zkušeností s vlastnostmi rozpuštěného vosku, který pro malování má mít konzistenci hustšího oleje, můžeme využít teplot nižších i vyšších. Některé triky při malování využívají rozdílů v hustotě rozehřátého vosku. Dbáme však na to, abychom termostat nenastavili na příliš vysokou teplotu, kdy se vosk přehřívá, přepaluje a čadí.

Na žehličce upravené jako plotýnka rozpouštíme barevné vosky a malujeme klasickým vlasovým štětcem nebo rozehřátý vosk tupujeme na povrch malovaného předmětu houbičkami a dalšími pomůckami. Přenášíme-li vosk na jakýkoli povrch štětcem, houbičkou nebo papírovým kapesníčkem, je třeba si uvědomit, že vosk rychle tuhne, a proto je třeba pracovat svižně. Malovanou plochu pokrýváme barevným voskem ve velmi krátkých intervalech. Každé namočení do vosku znamená jeden jediný tah na obrázku.

Čištění žehličky

Jak před, tak při malování je nutné žehličku udržovat čistou. V průběhu malování otíráme plotýnku od nadbytečného rozpuštěného vosku na pracovní ploše do papírových ubrousků. Zašpiněné ubrousky často měníme za čisté. Vosk se dotykem horké žehličky rozpouští na znečištěném ubrousku, nanese nechtěně na plotýnku žehličky a přeneseme na obrázek tam, kam nechceme.

Zvláště měníme-li barevný odstín z tmavšího do světlejšího, je lepší žehličku vyčistit bezbarvým voskem nebo čirým parafínem. Nemáme-li bloky bezbarvého vosku nebo parafínu, postačí bílá konzumní svíčka. Žehličku otočíme plotýnkou vzhůru vodorovně s pracovní plochou, nanese opakovaně čirý vosk a utřeme do čisté papírové utěrky.

Pečlivě čistíme i strany žehličky včetně zadního odtokového kanálku, umělohmotné paty žehličky a prostoru kolem elektrické šňůry v místě, kde ústí odtokový kanálek a vosk vytéká. Na těchto místech se usazuje největší množství přebytečného vosku.

Vosk, který je usazen v odtokovém kanálku, nejprve vyklepneme. Odtokový kanálek dočistíme špičkou na čtvrtinu složeného ubrousku. Na vyčištění žehličky si dáme záležet, obzvlášť pokud práci končíme.

Vzhledem k tomu, že pracujeme s elektricky vyhřívanými přístroji, je třeba dbát všeobecných bezpečnostních pokynů pro práci s elektřinou. Malujeme na uspořádaném pracovním stole v pohodlném pracovním, nejlépe bavlněném oděvu. Při pohybu po místnosti dáváme pozor na to, abychom nezakopli o elektrické šňůry a prodlužovačky. Při přerušení nebo ukončení malování přístroje pečlivě vyčistíme a necháme zchladit na pokojovou teplotu nejlépe na podlaze, a to proto, abychom je omylem neshodili a pádem nerozbili.

Při práci pečlivě hlídáme nastavenou teplotu žehličky. Může se totiž stát, že při čištění a manipulaci nechtěně zavádíme o termostat a posuneme ho na vyšší teplotu, aniž bychom si toho všimli. Vosk začne čadit, pálí se a dokonce se může vznítit. Také papír, na který malujeme, se při vyšší teplotě žehličky může zkroutit a zdeformovat, vytvořit bubliny nebo spálit.